

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

ОЛІЙНИК ВЛАДИСЛАВ ПЕТРОВИЧ

343.36(477)

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ
ЗАБРУДНЕННЯ МОРЯ (СТ. 243 КК УКРАЇНИ)**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ «Національна академія управління».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений працівник народної освіти
Матвійчук Валерій Костянтинович,
ВНЗ «Національна академія управління»,
перший проректор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
Хряпінський Петро Васильович,
професор кафедри кримінального права і
кримінології
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка», м. Дніпро.

кандидат юридичних наук,
Курилюк Юрій Богданович,
заступник начальника управління у справах
іноземців та адміністративного провадження
Міжнародно-правового департаменту
Адміністрації Державної прикордонної служби
України м. Київ.

Захист відбудеться 29 листопада 2018 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.889.02 у ВНЗ «Національна академія управління» за адресою 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий 28 жовтня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради К 26.889.02

І. О. Харь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У системі глобальних викликів сучасна екологічна проблема характеризується найвищим ступенем складності зовнішніх і внутрішніх взаємозв'язків. Тому на це спрямоване положення ст. 50 Конституції України, яка проголошує право кожного на безпечне довкілля, що належить до основних прав людини, оскільки безпечний стан навколишнього природного середовища є передумовою збереження життя і здоров'я людини як найважливішої соціальної цінності, основи сприятливого існування та розвитку будь-якого суспільства та людства в цілому. Екологічні явища кризового характеру в Україні, що в першу чергу стосуються забруднення водних об'єктів і, зокрема, забруднення моря, як найбільш вразливих природних ресурсів, викликають їх кримінально-правову охорону.

Окремі аспекти кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 243 КК України (далі ст. 243 КК), певною мірою розробляли такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: В. І. Антипов, С. Б. Гавриш, О. Л. Дубовик, О. О. Дудоров, Е. М. Жевлаков, В. А. Клименко, З. Г. Корчева, О. В. Кришевич, Б. М. Леонтьєв, Н. О. Лопашенко, В. К. Матвійчук, В. С. Плугатир, П. Ф. Повеліцина, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, Ю. А. Турлова, Ю. С. Шемшученко, та ін. Істотний вклад у дослідження цієї проблеми внесла в рамках кандидатської дисертації О. О. Плотнікова на тему: «Ответственность за загрязнение моря веществами, опасными для здоровья людей или для живых ресурсов моря или другими отходами и материалами по ст. 228-1 УК УССР» в 1987 р. Безумовно, що роботи цих та інших вчених, на праці яких ми посилаємося в дисертації, мають значну наукову і практичну цінність, але не зважаючи на це багато питань, які стосуються теми дисертації, не вивчалися, а деякі розроблені недостатньо. Так, поза увагою науковців залишилися питання витоків та генези норм, які передбачали кримінальну відповідальність за забруднення моря та сучасного стану проблеми; дослідження та формулювання поняття злочину забруднення моря та соціально-правової обумовленості цієї заборони. Крім того, автори існуючих праць мають розбіжності в поглядах щодо суспільних відносин, поставлених під охорону кримінального закону, на структуру об'єкта, стосовно предмета злочину і предмета відносин, їх місце в складі злочину щодо складоутворюючих цього діяння та їх ознак.

Значні прогалини існують у теорії і на практиці у відмежуванні злочину, передбаченого ст. 243 КК від суміжних злочинів. Потребує належного аналізу компаративістське дослідження норм, що передбачають кримінальну відповідальність за ст. 243 КК України від аналогічних діянь за законодавством деяких зарубіжних держав. Крім того, існує нагальна потреба в розробленні ґрунтовних пропозицій з удосконалення положень, передбачених ст. 243 КК. Усе це є свідченням актуальності обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота ґрунтується на положеннях Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (прийнята Верховною Радою

України 18.03.2004 р. № 161629-IV) та виконана в межах науково-дослідної роботи ВНЗ «Національна академія управління» на 2014-2019 рр. на тему: «Адаптація законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер 0114U006593).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідних норм ст. 243 КК та підвищення ефективності регулятивної сутності кримінального права в сфері кримінально-правової охорони моря від забруднення. Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні задачі:

- дослідити витоки, генезу злочину забруднення моря та сучасний стан проблеми;
- розробити поняття злочину, передбаченого ст. 243 КК та з'ясувати соціальну обумовленість такої заборони;
- встановити об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочину забруднення моря;
- з'ясувати кваліфікуючі ознаки злочину, передбаченого ст. 243 КК;
- провести відмежування злочину, передбаченого ст. 243 КК від суміжних злочинів;
- здійснити компаративістське дослідження злочину забруднення моря за кримінальним законодавством України та деяких зарубіжних держав;
- розробити пропозиції щодо внесення змін і доповнень до кримінального законодавства з метою вдосконалення ст. 243 КК.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини з належної охорони внутрішніх морських вод, вод територіального моря, вод виключної (морської) екологічної зони, вод відкритого моря від забруднення.

Предметом злочину є кримінально-правова характеристика злочину забруднення моря.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження в роботі використано наступні загальнонаукові і спеціально-наукові методи: *діалектичний* – застосовувався у всіх розділах дисертації, в їх взаємозв'язку, а також формування висновків і пропозицій за темою дослідження; *історико-правовий* – використовувався для розкриття витоків та генези кримінально-правової заборони забруднення моря (підрозділ 1.1.); *порівняльно-правовий* – використовувався у порівнянні вітчизняних кримінально-правових норм, що регламентують відповідальність за досліджуваний злочин, з відповідними нормами законодавства окремих зарубіжних держав (підрозділ 3.2.); *логіко-семантичний* – застосовувався для проведення поглибленого вивчення понятійного апарату (підрозділ 1.1., 1.2, 2.1, 2.2, 2.3; 3.1; 3.2); *догматичний* – використовувався для виявлення можливостей удосконалення ст. 243 КК (розділи 2,3.); *соціологічний* – застосовувався під час проведення анкетування з питань кримінально-правової характеристики злочину забруднення моря (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); *системного аналізу* – допоміг з'ясувати внутрішню структуру і місце злочину, передбаченого ст. 243 КК (розділ 2).

Теоретичним підґрунтям монографічної роботи стали дослідження М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, Я. М. Брайніна, О. В. Вітка, П. А. Вороб'я, В. К. Грищука, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, М. Й. Коржанського, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнецова, В. А. Мисливого, А. А. Музики, В. О. Навроцького, В. І. Осадчого, М. І. Панова, О. П. Рябчинської, А. В. Савченка, О. С. Сотули, В. Я. Тація, В. П. Тихого, В. І. Тютюгіна, П. В. Хряпінського та ін.

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, міжнародно-правові акти, Кримінальний кодекс України, Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України, що стосуються питань, пов'язаних із темою дослідження, інші нормативно-правові акти України та кримінальні кодекси зарубіжних країн.

Емпіричну базу дослідження складають дані Державної судової адміністрації України за 2005-2016 рр.; аналіз 100 вироків за кримінальними провадженнями, передбаченими ст. 243 КК; результати опитування 340 працівників правоохоронних органів, суду, захисників та представників особи; опитування 320 викладачів та студентів старших курсів юридичних факультетів вищих навчальних закладів.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація за характером і змістом досліджених питань є однією з перших в Україні комплексною і системною науково-дослідною працею, присвяченою кримінально-правовій характеристиці злочину забруднення моря. Конкретний внесок дисертанта в наукове розроблення питань кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 243 КК, полягає в обґрунтуванні пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни та мають істотне значення для науки кримінального права та практики застосування досліджуваної норми, зокрема:

Уперше:

- доведено, що витoki кримінальної відповідальності за забруднення моря мали місце в Указі «Про посилення боротьби із забрудненням моря речовинами, шкідливими для здоров'я людей або живих ресурсів моря» від 14 жовтня 1974 р. У зв'язку з ним відбулося доповненням КК УРСР 1960 р. статтею 228-1 – Забруднення моря шкідливими для здоров'я людей або живих ресурсів моря, або іншими відходами і матеріалами. З 17 червня 1992 р. були внесені зміни до ст. 228-1 КК, де замість «СРСР та Радянська держава» замінено на «Україна». Законом від 9 квітня 1996 р. були внесені зміни до ч. 1 ст. 228-1 КК після слів «відходів і матеріалів» доповнено словами «якщо розмір заподіяних збитків... перевищує п'ятсот мінімальних розмірів заробітної плати», а до ч. 2 цієї статті після слів «договорів України» доповнено «якщо розмір заподіяних збитків... перевищує тисячу мінімальних розмірів...» тощо. З прийняттям КК 2001 р. була закріплена кримінальна відповідальність «ст. 243. Забруднення моря», яка є чинною на цей час;

- запропоновано визначення поняття злочину, передбаченого ст. 243 КК, під яким слід розуміти умисне, заборонене КК діяння (за чч. 1 та 2 КК – особа зобов'язана дотримуватися спеціальних правил – капітан морського судна,

вахтовий член екіпажу, помпові машиністи, вахтові мотористи тощо, а за ч. 3 цієї статті – спеціально відповідальні особи морських і повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі за своєчасне повідомлення відповідним адміністраціям, уповноваженим органам або особам про скидання чи невідворотні втрати шкідливих засобів – це службові особи: капітани морських суден, командири повітряних суден особи командного складу), що посягає на суспільні відносини, які забезпечують умови з належної охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря у сприятливому для життя стані теперішніх і майбутніх поколінь, які полягають у забрудненні моря матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей або відходами внаслідок порушення спеціальних норм, якщо це створило небезпеку для зазначених цінностей, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод або у відкритому морі зазначених засобів; у вчиненні тих самих діянь, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного або рослинного світу, або інших тяжких наслідків; за ч. 3 у бездіяльності – неповідомлення спеціально відповідальними за те особами транспортних засобів, або інших споруд, що знаходяться в морі, відповідним організаціям, уповноваженим органам або особам про підготовлене або здійснене внаслідок крайньої потреби чи невідворотні втрати ним у межах внутрішніх, територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих засобів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоду зонам відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря;

- з'ясовано, що основними чинниками соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за цей злочин є: *соціально-кримінологічний* – визначає стан розвитку суспільних відносин; *нормативно-правовий* – свідчить про відповідність заборони Конституції України, має внутрішню несуперечливість нормам інших законодавчих актів, що стосуються цієї сфери; *етичний* – свідчить про дотримання етичних норм при конструюванні цієї заборони; *культурно-історичний* – свідчить, що ця заборона розглядається з точки зору її розвитку; *міжнародно-правовий* – свідчить, що заборона, передбачена ст. 243 КК, відповідає міжнародно-правовим стандартам у цій сфері;

- на підставі проведеного дослідження запропоновано визначення основного безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 243 КК – це суспільні відносини, що забезпечують умови з належної, тобто встановленої чинним законодавством України охорони раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря у сприятливому для життєдіяльності стані теперішніх та майбутніх поколінь;

- доведено, що родове поняття предмета злочину забруднення моря має назву «води моря», або «морські води», яке охоплює всі предмети, вказані в

ст. 243 КК, перелік предмета цього злочину є таким: води внутрішнього моря України; води територіального моря України; води виключної (морської) економічної зони; води відкритого моря, а також інформація за ч. 3 ст. 243 КК;

- визначено обов'язкові ознаки об'єктивної сторони злочину забруднення моря: за ч. 1 – це діяння (дія або бездіяльність), засоби, місце і джерела вчинення злочину; за ч. 2 – це діяння, засоби, місце, джерела вчинення злочину, наслідки (загибель людей, захворювання людей, масова загибель рослинного чи тваринного світу, інші тяжкі наслідки), необхідний причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками, що настали; за ч. 3 – це бездіяльність, місце вчинення злочину, засоби вчинення злочину, обстановка вчинення злочину, джерела вчинення злочину;

- запропонована нова редакція статті 243. Забруднення, засмічення моря, з описанням джерел забруднення моря, з розширенням засобів вчинення злочину (ч. 1 цієї статті); ч. 2 доповнено ознакою повторності та юридичною особою; ч. 3 – масовою загибеллю або масовим захворюванням людей тощо;

Удосконалено:

- розуміння суб'єкта злочину забруднення моря: за ч. 1 та 2 – це фізична осудна, службова, неслужбова, приватна особа, якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16-ть років, які зобов'язані дотримуватися спеціальних правил та вчинили забруднення моря матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей або відходами внаслідок порушення спеціальних правил (це може бути капітан судна, командир повітряного судна, помічник капітана, третій механік, вахтенні члени екіпажу, особи з числа командного складу екіпажу, помпові машиністи, вахтові мотористи тощо), а за ч. 3 цієї статті – це спеціально відповідальні особи морських та повітряних суден, або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі за своєчасне повідомлення адміністрації найближчого порту і іншому уповноваженому органу або особі у разі скидання чи поховання – і організації, що видає дозволи на такі операції (це можуть бути капітани морських суден, командири повітряних суден, особи командного складу);

- визначення суб'єктивної сторони цього злочину: за чч. 1 та 3 ст. 243 КК характерний лише прямий умисел; за ч. 2 – до діяння прямий умисел, а до наслідків лише необережна форма вини; для ч. 3 – характерна мета – скидання з метою поховання шкідливих засобів;

Дістали подальшого розвитку:

- критерії, за якими повинно здійснюватися відмежування злочинів, передбачених стст. 243, 242 та 113 КК: за об'єктом, предметом злочинів; за ознаками об'єктивної сторони та місцем вчинення цих злочинів (за виключення ст. 113 КК);

- компаративістське дослідження злочину, передбаченого ст. 243 КК та аналогічних злочинів зарубіжних держав. З'ясовано, що таке дослідження сприяло вдосконаленню ст. 243 КК України, ознаками об'єктивної сторони (джерелами, засобами, кваліфікуючими чи особливо кваліфікуючими ознаками).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що

сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

- *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до чинного КК, а також при вдосконаленні чинного законодавства (лист Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України (№ 06-706/18 від 6 червня 2018 р.));

правозастосовній діяльності – для кваліфікації злочинів, передбачених ст. 243 КК та відмежуванні їх від діянь, передбачених стст. 242 та 113 КК;

науково-дослідній роботі – для подальшої розробки теоретичних та прикладних проблем, пов'язаних з забрудненням моря;

навчальному процесі – як матеріал для викладення навчальних дисциплін: Кримінальне право України. Особлива частина; Актуальні проблеми кваліфікації злочинів (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес ВНЗ «Національна академія управління» від 21 листопада 2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Визначені та обґрунтовані в дисертації наукові положення та пропозиції є особистим внеском здобувача. Наукові положення, рекомендації та висновки, що виносяться на захист, є самостійним доробком автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації доповідалися автором на семінарі кафедр юридичного факультету ВНЗ «Національна академія управління», а також були оприлюднені на міжнародних та загальноукраїнських науково-практичних конференціях: «Кримінальне право в умовах глобалізації» (м. Одеса, 25 травня 2018 р.); «Оптимізм і песимізм: амбівалентність українського соціуму в духовному і матеріальному вимірах» (м. Київ, 18 травня 2017 р.); «Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів» (м. Запоріжжя, 20 травня 2017 р.); «Наука та сьогодні» (м. Київ, 30-31 серпня 2017 р.); «Юридична наука і практика : пошук правової гармонії» (м. Київ, 5 жовтня 2017 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження викладено в 13 публікаціях, з них 8 – у наукових виданнях, внесених в оновлений перелік фахових видань з юридичних наук МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах та базах даних; 5 – матеріали конференції.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (330 найменування) на 34 сторінках, додатків (9) на 26 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 252 сторінки, основний текст дисертації – 173 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертації висвітлені положення, що наведені вище – у структурній

частині автореферату «Загальна характеристика роботи».

Розділ 1. «Вихідні положення кримінально-правової характеристики злочину забруднення моря» – складається з двох підрозділів і висновків.

У підрозділі 1.1. *«Витоки, генеза злочину забруднення моря та сучасний стан проблеми»* виходячи з історико-правового методу дослідження, який дисертант використав для розкриття витоків та генези кримінально-правової заборони забруднення моря, на основі аналізу історичних документів, нормативно-правових актів виділено шість періодів історичного розвитку суспільства і державності, а для України вісім.

Проведене нами дослідження правових джерел, свідчить, що витоки кримінальної відповідальності за забруднення моря прослідковуються тільки в шостому період, який охоплював кінець ХІХ – поч. ХХ ст.. Для цього періоду характерна розробка цілої низки складів злочину, що стосується навколишнього природного середовища. Так, у Кримінальному Уложенні 1903 р., який до кінця і не набрав законної сили, були зачатки кримінально-правової охорони моря від забруднення.

У сьомому періоді (початок ХХ ст. – 1991 р.) був прийнятий перший радянський Кримінальний кодекс – КК РРФСР 1922 р., який в регламентації злочинів проти навколишнього природного середовища був кроком назад, у тому числі і за охопленням відносин, що ним охоронялися. З метою посилення боротьби з забрудненням морських і територіальних вод відкритого моря речовинами, шкідливими для здоров'я людей або живих ресурсів моря були прийняті доповнення до КК УРСР 1960 р. статтею 228-1. Забруднення моря шкідливими для здоров'я людей або живих ресурсів моря, або іншими відходами і матеріалами. 17 червня 1992 р. були внесені зміни до ст. 228-1 КК, де замість «СРСР та Радянська держава» замінено на «Україна». Законом від 9 квітня 1996 р. були внесені зміни до ч. 1 ст. 228-1 КК після слів «відходів і матеріалів» доповнено словами «якщо розмір заподіяних збитків... перевищує п'ятсот мінімальних розмірів заробітної плати», а до ч. 2 цієї статті після слів «договорів України» доповнено «якщо розмір заподіяних збитків... перевищує тисячу мінімальних розмірів...» тощо.

З прийняттям КК 2001 р. була закріплена кримінальна відповідальність «ст. 243. Забруднення моря», яка є чинною на цей час.

У підрозділі 1.2. *«Поняття злочину забруднення моря та соціально-правова обумовленість цієї заборони»* на підставі використання діалектичного та логіко-семантичного методів, існуючих теоретичних джерел автором аргументується, що визначення злочину, передбаченого ст. 243 КК і соціально-правової обумовленості цієї заборони не було предметом з'ясування науковцями. Стверджується, що розуміння поняття цього злочину є надто важливим для відмежування його від суміжних злочинів, окреслення меж дії закону, для кваліфікації злочину, вдосконалення положень ст. 243 КК.

Автор стверджує, що для визначення злочину, передбаченого ст. 204 КК необхідно скористатися приписами ч.1 ст.11 КК та об'єктивними, суб'єктивними і кваліфікуючими ознаками цього злочину. Пропонується

визначення поняття злочину, передбаченого ст. 243 КК під яким слід розуміти умисне, заборонене КК діяння (за чч. 1 та 2 КК – особа зобов'язана дотримуватися спеціальних правил – капітан морського судна, вахтовий член екіпажу, помпові машиністи, вахтові мотористи тощо, а за ч. 3 цієї статті – спеціально відповідальні особи морських і повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі за своєчасне повідомлення відповідним адміністраціям, уповноваженим органам або особам про скидання чи невідворотні втрати шкідливих засобів – це службові особи: капітани морських суден, командири повітряних суден особи командного складу), що посягає на суспільні відносини, які забезпечують умови з належної охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря у сприятливому для життя стані теперішніх і майбутніх поколінь, які полягають у забрудненні моря матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей або відходами внаслідок порушення спеціальних норм, якщо це створило небезпеку для зазначених цінностей, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод або у відкритому морі зазначених засобів; у вчиненні тих самих діянь, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного або рослинного світу, або інших тяжких наслідків; за ч. 3 у бездіяльності – неповідомлення спеціально відповідальними за те особами транспортних засобів, або інших споруд, що знаходяться в морі, відповідним організаціям, уповноваженим органам або особам про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби чи невідворотні втрати ним у межах внутрішніх, територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих засобів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоду зонам відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря.

Маючи теоретичну та емпіричну бази стосовно соціально-правової обумовленості заборони, передбаченої ст. 243 КК, а також проведений ґрунтовний аналіз існуючих поглядів на досліджувану проблему, автор вважає, що заслуговують на увагу в цьому дослідженні наступні основні чинники соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за цей злочин: соціально-кримінологічний – визначає стан розвитку суспільних відносин; нормативно-правовий – свідчить про відповідність заборони Конституції України, має внутрішню несуперечливість нормам інших законодавчих актів, що стосуються цієї сфери; етичний – свідчить про дотримання етичних норм при конструюванні цієї заборони; культурно-історичний – свідчить, що ця заборона розглядається з точки зору її розвитку; міжнародно-правовий – свідчить, що заборона, передбачена ст. 243 КК відповідає міжнародно-правовим стандартам у цій сфері.

Розділ 2. «Дослідження об'єктивних, суб'єктивних та кваліфікуючих ознак злочину забруднення моря» – складається з трьох підрозділів і висновків.

У підрозділі 2.1. «Об'єктивні ознаки злочину забруднення моря» автор аналізує найбільш поширені концепції об'єкта злочину в теорії кримінального права. Беручи за основу триступеневу класифікацію об'єктів злочинів, якої дотримується дисертант, визначено місце норми, передбаченої ст. 243 КК, її значення, яке стає можливим при визначенні родового і безпосереднього об'єкта цього злочину.

Дослідник аналізує погляди, які мають місце в існуючих публікаціях на родовий об'єкт цього злочину і виходячи із структури цих суспільних відносин, законодавства та критичного дослідження розуміння родового об'єкта цих злочинів пропонує наступне визначення такого об'єкта: «Це суспільні відносини, які забезпечують умови з охорони, раціонального використання, оздоровлення і відтворення сприятливого навколишнього природного середовища як такої системи, яка гарантуватиме безпечно для життя та здоров'я людей середовище їх існування».

Грунтуючись на критичному аналізі існуючих точок зору, які стосуються безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 243 КК та структури суспільних відносин, які охороняються цією кримінально-правовою нормою і дотримуючись концепції об'єкта як суспільних відносин, пропонується наступне розуміння безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого цією статтею: «Це суспільні відносини, що забезпечують умови з належної, тобто встановленої чинним законодавством України охорони раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря у сприятливому для життєдіяльності стані теперішніх та майбутніх поколінь». Натомість стверджується, що додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони життя, здоров'я людей, біоресурсів моря, рекреаційних ресурсів моря та інших законних видів використання моря.

В дисертації з'ясовуються загальнотеоретичні положення об'єктивної сторони злочину взагалі, і зокрема діяння, передбаченого ст. 243 КК. Визначається обов'язкові ознаки об'єктивної сторони злочину забруднення моря: за ч. 1 – це діяння (дія або бездіяльність), засоби, місце і джерела вчинення злочину; за ч. 2 – це діяння, засоби, місце, джерела вчинення злочину, наслідки (загибель людей, захворювання людей, масова загибель рослинного чи тваринного світу, інші тяжкі наслідки), необхідний причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками, що настали; за ч. 3 – це бездіяльність, місце вчинення злочину, засоби вчинення злочину, обстановка вчинення злочину, джерела вчинення злочину.

У підрозділі 2.2 «Суб'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 243 КК України» з'ясовуються загальнотеоретичні положення, що стосуються суб'єкта цього злочину. Автор досліджує погляди стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 243 КК та уточнює розуміння суб'єкта злочину забруднення моря: за ч. 1 та 2 – це фізична осудна, службова, неслужбова, приватна особа, якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16-ть років, які зобов'язані

дотримуватися спеціальних правил та вчинили забруднення моря матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей або відходами внаслідок порушення спеціальних правил (це може бути капітан судна, командир повітряного судна, помічник капітана, третій механік, вахтенні члени екіпажу, особи з числа командного складу екіпажу, помпові машиністи, вахтові мотористи тощо), а за ч. 3 цієї статті – це спеціально відповідальні особи морських та повітряних суден, або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі за своєчасне повідомлення адміністрації найближчого порту і іншому уповноваженому органу або особі у разі скидання чи поховання – і організації, що видає дозволи на такі операції (це можуть бути капітани морських суден, командири повітряних суден, особи командного складу).

В дисертації досліджені загальнотеоретичні напрацювання, які стосуються суб'єктивної сторони злочину. На підставі аналізу існуючих поглядів на суб'єктивну сторону, передбачену ст. 243 КК встановлено, що: суб'єктивній стороні цього злочину: за чч. 1 та 3 ст. 243 КК характерний лише прямий умисел; за ч. 2 – до діяння прямий умисел, а до наслідків лише необережна форма вини; для ч. 3 – характерна мета – скидання з метою поховання шкідливих засобів.

У підрозділі 2.3 «Кваліфікуючі ознаки злочину забруднення моря» послідовно проаналізовано ці ознаки злочину. Стверджується, що автори існуючих публікацій за ч. 1 ст. 243 КК змішують ймовірність, можливість, загрозу настання наслідків з реальним настанням наслідків, що є помилковим.

Кваліфікація за об'єктивною стороною за ч. 2 ст. 243 КК України передбачає встановлення причинного зв'язку, тобто залежності між указаними в ч. 1 ст. 243 КК протиправними діяннями у першій формі прояву цього злочину (діями, бездіяльністю і наслідками, що настали за ч. 2 ст. 243 КК України), а також між діями у другій формі прояву злочину (ч. 1 ст. 243 КК України) і наслідками, описаними в ч. 2 ст. 243 КК. Тобто у разі необхідності обґрунтування суспільно небезпечних наслідків, що настали, які перераховані в ч. 2 цієї статті, перед досудовим слідством чи судом при кримінальному провадженні постає завдання збору, узагальнення та систематизації доказів. Це свідчить про те, що для настання кримінальної відповідальності за забруднення моря між протиправними діяннями і наслідками, що настали (перерахованими в ч. 2 ст. 243 КК України), необхідно встановити юридично значимий причинний зв'язок.

Кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 243 КК України, є: загибель людей; захворювання людей; масова загибель тваринного світу; масова загибель рослинного світу; інші тяжкі наслідки.

Розділ 3. «Відмежування злочину забруднення моря від суміжних злочинів, компаративістське дослідження злочину, передбаченого ст. 243 КК України з аналогічними злочинами за кримінальним законодавством деяких держав» складається з двох підрозділів та висновку.

У підрозділі 3.1 «Відмежування злочину, передбаченого ст. 243 КК України від суміжних злочинів» виокремлено критерії за якими має проводитися відмежування злочину забруднення моря від суміжних злочинів. З'ясовано, що злочини, передбачені стст. 243 та 242 КК мають відмінності за такими ознаками

злочину: за об'єктом; за предметом злочину; за ознаками об'єктивної сторони; за місцем вчинення злочину. Діяння, передбачене ч. 2 ст. 243 КК має відмінності від диверсії за основним об'єктом (ст. 113 КК – стосується відносин, які забезпечують умови з охорони економічної безпеки держави). Крім того, диверсія відрізняється від діяння, передбаченого ст. 243 КК за конструкцією об'єктивної сторони, оскільки вона відноситься до діянь з усіченим складом злочину і визнається закінченою з моменту здійснення вибуху, підпалив або інших дій, спрямованих на досягнення зазначених у законі наслідків, іншими словами, незалежно від фактичного спричинення смерті та інших наслідків. Також диверсія відрізняється від досліджуваного нами злочину за суб'єктивною стороною, а саме виною у разі прямого умислу – як до дій, так і до наслідків, а також наявністю спеціальної мети – ослаблення держави.

У підрозділі 3.2 «Компаративістське дослідження злочину, передбаченого ст. 243 КК України з аналогічними злочинами за кримінальним законодавством деяких зарубіжних держав» на підставі використання порівняльно-правового методу дослідження законодавчих та теоретичних джерел стверджується, що компаративістське дослідження злочину, передбаченого статтею 243 КК України та аналогічних злочинів деяких зарубіжних держав дало можливість виокремити наступні позитивні положення, які є необхідними для удосконалення статті 243 КК України: за частиною першої статті 252 КК Російської Федерації – це «джерела забруднення, що знаходяться на суші, споруджені у морі штучні острови, транспортні засоби, установки, споруди; за статтею 330 КК Республіки Казахстан – це наслідки «спричинення великої шкоди оточуючому середовищу» (ч. 1 цієї статті) та «особливо велика шкода», «масове захворювання людей»; за ст. 272 КК Грузії – це «порушення порядку поховання»; за статтею 252-1 КК республіки Азербайджан – це «порушення правил скиду або поховання з транспортних засобів...»; за ст. 252-2 – це «ті самі діяння, що спричинили істотну шкоду здоров'ю людини, тваринному або рослинному світу, рибі та іншим водним біоресурсам, оточуючому середовищу, зонам відпочинку чи іншим охоронюваним законом інтересам»; за ч. 2 ст. 365-1 КК Естонської Республіки – це «теж діяння вчинене юридичною особою»; за статтею 288 КК Вірменії – це «з джерел, що знаходяться на суші чи внаслідок порушення правил поховання або скиду транспортних засобів», «речовин або сировини».

З'ясовано, що таке дослідження сприяло вдосконаленню ст. 243 КК України, ознаками об'єктивної сторони (джерелами, засобами, кваліфікуючими чи особливо кваліфікуючими ознаками) та дало можливість запропонувати наступну редакцію ст. 243 КК.

ВИСНОВКИ

У **висновках** наведено теоретичне узагальнення даного дисертаційного дослідження, яке полягає у з'ясуванні питань кримінально-правової характеристики злочину забруднення моря. Основними теоретичними і практичними результатами даного дослідження є те що:

1. Витоки кримінальної відповідальності за забруднення моря мали місце в Указі «Про посилення боротьби із забрудненням моря речовинами, шкідливими для здоров'я людей або живих ресурсів моря» від 14 жовтня 1974 р. У зв'язку з ним відбулося доповненням КК УРСР 1960 р. статтею 228-1 – Забруднення моря шкідливими для здоров'я людей або живих ресурсів моря, або іншими відходами і матеріалами. 17 червня 1992 р. були внесені зміни до ст. 228-1 КК, де замість «СРСР та Радянська держава» замінено на «Україна». Законом від 9 квітня 1996 р. були внесені зміни до ч. 1 ст. 228-1 КК після слів «відходів і матеріалів» доповнено словами «якщо розмір заподіяних збитків... перевищує п'ятсот мінімальних розмірів заробітної плати», а до ч. 2 цієї статті після слів «договорів України» доповнено «якщо розмір заподіяних збитків... перевищує тисячу мінімальних розмірів...» тощо. З прийняттям КК 2001 р. була закріплена кримінальна відповідальність «ст. 243. Забруднення моря», яка є чинною на цей час.

2. Під поняттям злочину, передбаченого ст. 243 КК слід розуміти умисне, заборонене КК діяння (за чч. 1 та 2 КК – особа зобов'язана дотримуватися спеціальних правил – капітан морського судна, вахтовий член екіпажу, помпові машиністи, вахтові мотористи тощо, а за ч. 3 цієї статті – спеціально відповідальні особи морських і повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі за своєчасне повідомлення відповідним адміністраціям, уповноваженим органам або особам про скидання чи невідворотні втрати шкідливих засобів – це службові особи: капітани морських суден, командири повітряних суден особи командного складу), що посягає на суспільні відносини, які забезпечують умови з належної охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря у сприятливому для життя стані теперішніх і майбутніх поколінь, які полягають у забрудненні моря матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей або відходами внаслідок порушення спеціальних норм, якщо це створило небезпеку для зазначених цінностей, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод або у відкритому морі зазначених засобів; у вчиненні тих самих діянь, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного або рослинного світу, або інших тяжких наслідків; за ч. 3 у бездіяльності – неповідомлення спеціально відповідальними за те особами транспортних засобів, або інших споруд, що знаходяться в морі, відповідним організаціям, уповноваженим органам або особам про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби чи невідворотні втрати ним у межах внутрішніх, територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих засобів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоду зонам відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря.

3. Основними чинниками соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за цей злочин є: соціально-кримінологічний – визначає стан

розвитку суспільних відносин; нормативно-правовий – свідчить про відповідність заборони Конституції України, має внутрішню несуперечливість нормам інших законодавчих актів, що стосуються цієї сфери; етичний – свідчить про дотримання етичних норм при конструюванні цієї заборони; культурно-історичний – свідчить, що ця заборона розглядається з точки зору її розвитку; міжнародно-правовий – свідчить, що заборона, передбачена ст. 243 КК відповідає міжнародно-правовим стандартам у цій сфері.

4. Під основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 243 КК слід розуміти суспільні відносини, що забезпечують умови з належної, тобто встановленої чинним законодавством України охорони раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря у сприятливому для життєдіяльності стані теперішніх та майбутніх поколінь.

5. Родове поняття предмета злочину забруднення моря має назву «води моря», або «морські води», яке охоплює всі предмети, вказані в ст. 243 КК, перелік предмета цього злочину є таким: води внутрішнього моря України; води територіального моря України; води виключної (морської) економічної зони; води відкритого моря, а також інформація за ч. 3 ст. 243 КК.

6. Обов'язковими ознаками об'єктивної сторони злочину забруднення моря: за ч. 1 – є діяння (дія або бездіяльність), засоби, місце і джерела вчинення злочину; за ч. 2 – є діяння, засоби, місце, джерела вчинення злочину, наслідки (загибель людей, захворювання людей, масова загибель рослинного чи тваринного світу, інші тяжкі наслідки), необхідний причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками, що настали; за ч. 3 – є бездіяльність, місце вчинення злочину, засоби вчинення злочину, обстановка вчинення злочину, джерела вчинення злочину.

7. Суб'єкт злочину забруднення моря: за ч. 1 та 2 – є фізична осудна, службова, неслужбова, приватна особа, якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16-ть років, які зобов'язані дотримуватися спеціальних правил та вчинили забруднення моря матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей або відходами внаслідок порушення спеціальних правил (це може бути капітан судна, командир повітряного судна, помічник капітана, третій механік, вахтенні члени екіпажу, особи з числа командного складу екіпажу, помпові машиністи, вахтові мотористи тощо), а за ч. 3 цієї статті – є спеціально відповідальні особи морських та повітряних суден, або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі за своєчасне повідомлення адміністрації найближчого порту і іншому уповноваженому органу або особі у разі скидання чи поховання – і організації, що видає дозволу на такі операції (це можуть бути капітани морських суден, командири повітряних суден, особи командного складу).

8. Суб'єктивна сторона цього злочину: за ч. 1 та 3 ст. 243 КК характеризується лише прямим умислом; за ч. 2 – до діяння прямий умисел, а до наслідків лише необережна форма вини; для ч. 3 – характерна мета – скидання з метою поховання шкідливих засобів.

9. Критерії, за якими повинно здійснюватися відмежування злочинів, передбачених стст. 243, 242 та 113 КК має бути предмет злочину; за ознаками об'єктивної сторони та місцем вчинення цих злочинів (за виключення ст. 113 КК).

10. Компаративістське дослідження злочину, передбаченого ст. 243 КК та аналогічних злочинів зарубіжних держав. З'ясовано, що таке дослідження сприяло вдосконаленню ст. 243 КК України, ознаками об'єктивної сторони (джерелами, засобами, кваліфікуючими чи особливо кваліфікуючими ознаками) та дало можливість запропонувати наступну редакцію ст. 243 КК: «Стаття 243. Забруднення або засмічення моря

1. Забруднення або засміченням моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключною (морською) економічною зоною України із джерел, що знаходяться на суші, з транспортних засобів (морських та повітряних суден) або споруджених у морі штучних островів, інших плаваючих засобів, платформ або інших штучного споруджених у морі конструкцій матеріалами, сировиною, речовинами, відходами чи покидьками, шкідливими для життя чи здоров'я людей, водних біологічних ресурсів внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя і здоров'я людей або живих ресурсів моря або оточуючому середовищу, чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також внаслідок порушення правил скидання чи поховання з транспортних засобів або споруджених у морі штучних споруд, в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, сировини, речовин, відходів чи покидьків, -

караються...

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили істотну шкоду здоров'ю людини, водним біологічними ресурсам, оточуючому середовищу, зонам відпочинку чи іншим охоронюваним законом інтересам, -

караються...

3. Діяння передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, масове захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного або рослинного світу, -

караються...

4. Неповідомлення спеціально відповідальним за те особам морських та повітряних суден або інших споруджених у морі штучних островів, інших плаваючих засіб, платформ, споруд або споруджених у морі конструкцій, що знаходяться в морі адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі, а у разі скидання з метою поховання – і організації, яка видає дозволи на скидання, інформації про підготовлення або здійснення внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин, сумішей, відходів, покидьків, що містять такі шкідливі засоби понад встановлені норми, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або біологічних ресурсів моря чи могло завдати шкоду зонам лікування і

відпочинку, або перешкодити іншим законним видам використання моря караються...».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях внесених до оновленого переліку фахових видань з юридичних дисциплін МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах і базах даних:

1. Олійник В. П. Родовий об'єкт злочину забруднення моря. // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2016. № 4. – С. 126-136.
2. Олійник В. П. Безпосередній об'єкт злочину забруднення моря (ст. 243 КК України). // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2016. № 5. – С. 25-39.
3. Олійник В. П. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 243 КК України. // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2016. № 7. – С. 60-74.
4. Олійник В. П. Кваліфікуючі ознаки злочину забруднення моря (ч. 2 ст. 243 КК України) і об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ч. 3 цієї статті. // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2016. № 8. – С. 73-89.
5. Олійник В. П. Предмет злочину забруднення моря// Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2017. № 3. – С. 45-63.
6. Олійник В. П. Суб'єкт злочину забруднення моря. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN), HeinOnline) – Київ : 2017. № 6. – С. 42-63.
7. Олійник В. П. Соціально-правова обумовленість кримінально-правової заборони діяння, передбаченого ст. 243 КК України. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN), HeinOnline) – Київ : 2017. № 7. – С. 38-63.
8. Олійник В. П. Суб'єктивна сторона злочину забруднення моря. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN), HeinOnline) – Київ : 2017. № 9. – С. 73-85.

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

9. Олійник В. П. Наслідки злочину забруднення моря (ч. 2 ст. 243 КК України). Кримінальне право в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 травня 2018 року. – Одеса : НУ «Одеська юридична академія», кафедра кримінального права, 2018. – С. 243-245.
10. Олійник В. П. Засоби та джерела злочину забруднення моря, передбаченого, частиною 1 статті 243 кримінального кодексу України: відповідальне вирішення проблеми. Оптимізм і песимізм: амбівалентність українського соціуму в духовному і матеріальному вимірах: матеріали XVI науково-практичної конференції (18 травня 2017 р., м. Київ). – Київ : ВНЗ «Національна академія управління», 2018. – С. 124-125.

11. Олійник В. П. Діяння, як обов'язкова ознака об'єктивної сторони злочину, передбаченого частиною 1 статті 243 Кримінального кодексу України. Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю Інституту управління та права ЗНТУ, м. Запоріжжя, 20 травня 2017 р. : в 2 т. / Редкол. : С. К. Бостан, Р. М. Максакова, Т.Є. Леоненко. – Т. 2. – Запоріжжя : «Просвіта», 2017. – С. 128-131.

12. Олійник В. П. Соціально-правова обумовленість кримінально-правової заборони діяння, передбаченого статтею 243 Кримінального Кодексу України: Міжнародна науково-практична конференція «Наука та сьогодення» / Науковий журнал «Альманах Науки». – м. Київ, 30-31 серпня 2017 року. – С. 56-59.

13. Олійник В. П. Загальні та спеціальні ознаки предмета злочину забруднення моря. Юридична наука і практика : пошук правової гармонії : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 5 жовтня 2017 року. Тези наукових доповідей. – Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2017. – С. 164-166.

АНОТАЦІЯ

Олійник В. П. Кримінально-правова характеристика злочину забруднення моря (ст. 243 КК України). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право (081 – Право). – Вищий навчальний заклад «Національна академія управління». – Київ, 2018.

Дисертація присвячена формуванню науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідних кримінально-правових норм (ст. 243 КК України), підвищенню ефективності кримінального права в сфері належної, тобто встановленої чинним законодавством України охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря у сприятливому для життєдіяльності стані теперішніх і майбутніх поколінь.

У результаті здійснення наукового аналізу теоретичного стану проблеми, її законодавчого регулювання та практики застосування чинного законодавства надано важливі для юридичної науки пропозиції, сформульовано нові положення і висновки, важливі для науки кримінального права.

В ході дослідження з'ясовано витoki та генезу кримінальної відповідальності за злочин забруднення моря.

У дисертаційній роботі використано методологічні засади авторського підходу до визначення поняття злочину, передбаченого ст. 243 КК України.

Дослідником визначено основні чинники соціально-правової обумовленості заборони, передбаченої ст. 243 КК України.

На підставі проведеного дослідження запропоновано визначення безпосереднього об'єкта злочину забруднення моря та проаналізовані існуючі точки зору стосовно цього елемента складу злочину.

Автором запропоновано нове формулювання предмета злочину, передбаченого ст. 243 КК України.

З урахуванням сучасного дослідження вітчизняної та зарубіжної науки кримінального права проаналізовано обов'язкові ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого чч. 1, 2 та 3 ст. 243 КК України та зроблені висновки стосовно цих ознак.

Удосконалено теоретичні підходи до розуміння суб'єкта злочину забруднення моря, з'ясовані існуючі погляди з цього питання в існуючих публікаціях та запропоновано визначення суб'єкта цього злочину.

З'ясовані існуючі точки зору стосовно суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 243 КК України та запропоновано її формулювання.

Значну увагу автор приділяє дослідженню кваліфікуючих ознак злочину забруднення моря та формулює власне їх розуміння.

У дисертаційній роботі здійснено відмежування злочину, передбаченого ст. 243 КК України від суміжних злочинів, передбачених стст. 242 та 113 КК України та запропоновані критерії такого відмежування.

Здобувачем здійснено компаративістське дослідження злочину, передбаченого стст. 243 КК України з аналогічними злочинами деяких зарубіжних держав.

На підставі цього дослідження запропонована нова редакція ст. 243 КК України.

Ключові слова: забруднення моря, відкрите море, внутрішнє море, територіальне море, води виключної (морської) економічної зони, знищення, поховання, морське судно, повітряне судно, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, суб'єкт.

АННОТАЦІЯ

Олійник В. П. Уголовно-правовая характеристика преступления загрязнение моря (ст. 243 УК Украины). – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право (081 – Право). – Высшее учебное заведение «Национальная академия управления». – Киев, 2018.

Диссертация посвящена формированию научно обоснованных предложений по совершенствованию соответствующих уголовно-правовых норм (ст. 243 УК Украины), повышению эффективности уголовного права в сфере подлежащей, то есть установленной действующим законодательством Украины охраны, рационального использования, воспроизводства и оздоровления

внутренних морских вод, вод территориального моря Украины, вод исключительной (морской) экономической зоны Украины, вод открытого моря в благоприятном для жизнедеятельности состоянии нынешних и будущих поколений.

В результате осуществления научного анализа теоретического состояния проблемы, ее законодательного регулирования и практики применения действующего законодательства предоставлены важные для юридической науки предложения, сформулированы новые положения и выводы, необходимые для науки уголовного права.

В ходе исследования выяснены истоки и генезис уголовной ответственности за преступление загрязнение моря.

В диссертационной работе использованы методологические основы авторского подхода к определению понятия преступления, предусмотренного ст. 243 УК Украины.

Исследователем определены основные факторы социально-правовой обусловленности запрета, предусмотренного ст. 243 УК Украины.

На основании проведенного исследования предложено определение непосредственного объекта преступления загрязнение моря и проанализированы существующие точки зрения относительно этого элемента состава преступления.

Автором предложена новая формулировка предмета преступления, предусмотренного ст. 243 УК Украины.

С учетом современного исследования отечественной и зарубежной науки уголовного права проанализированы обязательные признаки объективной стороны преступления, предусмотренного чч. 1, 2 и 3 ст. 243 УК Украины и сделаны выводы относительно этих признаков.

Усовершенствованы теоретические подходы к пониманию субъекта преступления загрязнения моря, выяснены существующие взгляды по этому вопросу в существующих публикациях и предложено определение субъекта этого преступления.

Выяснены существующие точки зрения относительно субъективной стороны преступления, предусмотренного ст. 243 УК Украины и предложены её формулировки.

Значительное внимание автор уделяет исследованию квалифицирующих признаков преступления загрязнения моря и формулирует собственное их понимание.

В диссертационной работе осуществлено отграничение преступления, предусмотренного ст. 243 УК Украины от смежных преступлений, предусмотренных стст. 242 и 113 УК Украины и предложены критерии такого отграничения.

Соискателем осуществлено компаративистское исследование преступления, предусмотренного стст. 243 УК Украины с аналогичными преступлениями некоторых зарубежных государств.

На основании этого исследования предложена новая редакция ст. 243 УК Украины.

Ключевые слова: загрязнение моря, открытое море, внутреннее море, территориальное море, воды исключительной (морской) экономической зоны, уничтожение, захоронение, морское судно, воздушное судно, объективная сторона, субъективная сторона, субъект.

SUMMARY

Oliinik V. Criminal-legal Characteristics of a Crime of Marine Pollution (Article 243 of the Criminal Code of Ukraine). – Qualification scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Enforcement Law (081 – Law). – Higher Educational Institution “National Academy of Management”, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the formulating of the scientifically grounded suggestions regarding the improvement of the certain criminal-legal provisions (Article 243 of the Criminal Code of Ukraine), increase of effectiveness of the criminal law in the sphere of the proper, in other words in accordance with the applicable legislation, defense, rational use, restoration and recreation of inland sea waters, territorial waters of Ukraine, waters of the exclusive (maritime) economic zone of Ukraine, waters of the open sea in the state favorable for living of the present and future generations.

As a result of the scientific analysis of the theoretical state of the problem, its legislative regulation and law-enforcement practice the important for criminal law science suggestions have been provided and new provisions and conclusions have been formulated.

During the research, the backgrounds and genesis of the criminal responsibility for a crime of marine pollution have been investigated.

In this dissertation, the methodological grounds of the author’s approach to the defining a notion of a crime provided for under Article 243 of the Criminal Code of Ukraine have been used.

The dissertator has defined main factors of the social-legal conditionality of the prohibition provided for in Article 243 of the Criminal Code of Ukraine.

Grounding on the research the definition of the direct object of a crime of marine pollution has been suggested; the existing viewpoints on this element of a crime have been analyzed.

The author suggested the new definition of a target of a crime provided for in Article 243 of the Criminal Code of Ukraine.

With regard to the present day achievements of the national and foreign criminal law science the basic elements of the objective aspect of a crime (actus reus) provided for in Parts 1, 2 and 3, Article 243 of the Criminal Code of Ukraine have been analyzed. The conclusions about named basic elements have been made.

The theoretical approaches to the understanding of a perpetrator of a crime of marine pollution have been improved; the existing viewpoints available in scientific publications on this matter have been investigated; the definition of a perpetrator of this crime has been suggested.

The existing viewpoints regarding subjective aspect (mens rea) of a crime

provided for in Article 243 of the Criminal Code of Ukraine have been examined; its definition has been formulated.

Significant attention the author has paid to the research of the qualifying features of a crime of marine pollution and suggests his own understanding of this issue.

In the dissertation, the separation of a crime provided for in Article 243 of the Criminal Code of Ukraine from related crimes under Articles 242 and 113 of the Criminal Code of Ukraine has been provided; the criteria for such separation have been defined.

The dissertator has done the comparative research of a crime provided for in Article 243 of the Criminal Code of Ukraine and similar crimes under the legislation of some foreign countries.

Grounding on the research the new wording of Article 243 of the Criminal Code of Ukraine has been suggested.

Keywords: Marine Pollution, Open Sea, Inland Sea, Territorial Sea, Waters of the Exclusive (Maritime) Economic Zone of Ukraine, Destruction, Dumping, Marine Vessel, Aerial Vehicle, Objective Aspect (Actus Reus), Subjective Aspect (Mens Rea), Perpetrator.

Підписано до друку 07.06.2018 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк, арк. 0,9
Тираж 100 прим. Замовлення № 118

Віддруковано з оригінал-макета ТОВ «Наш Формат»
04080, м. Київ, вул. Кирилівська, 86
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 4540 від 07.05.2013.